

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

IX. évfolyam 105. szám
2005. november

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„... Urunk és megbékítőnk...”

„...Ő, Téged igaz és valóságos Istennek hirdetett, aki egyenlő és egylényegű az Ő mindenható Atyjával, és Ő azt hirdette, hogy kiengesztelhetetlen káromlás, ha mindenféle szentségtörő száj szól ellened, amint azt azoknál látjuk, akik ellened lázonganak. De viszont mindenféle káromlás bocsánatot nyer Őáltala, aki maga az igazság és az ártatlanság...”

Nem tudjuk elégszer hangsúlyozni a Szentháromság személyeinek az egylényegűségét, s ők mint isteni személyek sokaknak érthetetlenek, szembeállítva: nagyon nagyok a bűnök, mert nem tudják elfogadni a titkot meg Isten akaratát. Ám minden káromlás - s minden bűn lényegében káromlás - bocsánatot nyerhet, mert Jézus az igazság megtestesítője, s benne mutatkozik meg az ártatlanság, s Ő ily módon is felettünk áll.

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon olvasható
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu

* * *

Aradi Vértanúink emlékezete

Aradi vértanúinkra, magyarörmény hőseinkre emlékeztünk

*Idén, 2005. október 4-én az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat közösen rendezte meg az ünnepi megemlékezést Budapesten, a Főpolgármesteri Hivatal dísztermében. Az aradi vértanúk, közöttük örménymagyarok: **Lázár Vilmos** honvéd ezredes, **Czetz János** tábornok, és **Kiss Ernő** honvéd altábornagy emlékére megkoszorúzták az Aradi Vértanúk kopjafáját. Köszöntőt mondott **Issekutz Sarolta** elnöknasszony, akinek, mint ismeretes, ősei között található Kiss Ernő honvéd altábornagy. **Bakay Kornél** történész előadásában méltatta az egykori hősök szerepét, jelentőségét, akinek beszédét az alábbiakban rövidítve közöljük. Az est hangulatát emelte a **Voszkeberán** énekkar **Zsigmond Benedek** vezetésével, továbbá a **Kecskés együttes** nagyszerű koncertet adott. Közreműködött **Szabó András** előadóművész. Az ünnepi eseményen zsúfolásig megtelt a Főpolgármesteri Hivatal díszterme.*

(Frigyesy)

Bakay Kornél

Örmény-magyar kapcsolatok

Még az iskolázott emberek sem tudnak sokkal többet az örményekről, mint amiről újkori történelmünk kapcsán szoktunk említést tenni. A történelmi Magyarország területén a XVII. században és azt követően létrejöttek örmény települések, elsősorban Erdélyben: Görgény, Bátos, Felfalu, Csík-szépvíz és Gyergyószentmiklós területén, majd a XVIII. században jelentős központok alakultak ki Szamosújváron és Erzsébetvárosban. A XIX. században megtelepedtek a bácskai Újvidéken is.

Amikor Magyarországot 1920-ban feldarabolták, s a 325 ezer km²-es országunkból 93 ezer km²-es csonka ország lett, ezek az örmény városok és falvak idegen hatalmak alá kerültek s lakosainak nagy része tovább vándorolt. 85 év óta a hazai örménység központja egyre inkább Budapest lett. Jószerével talán még azt is tudjuk, hogy az örmények menekültek, mert a hazájukban üldözték őket.

De vajmi keveset tudunk arról: kik is valójában az örmények? Milyen lehetett és hol volt az *igazi Örményország, Armenia, azaz Hajasztán!* S miért üldözték és gyilkolták őket több, mint másfél évezred óta? Mit adtak ők a világnak, az egyetemes kultúrának? Nekünk, magyaroknak van-e közünk hozzájuk a rokonszenven túl? Milyen eredetű a nyelvük?

A történelmi *Örményország* a *Kaukázus* egyik legfontosabb állama volt, az emberi civilizáció egyik ősbölcsőjének tekintett „hófehér” jelentésű Kaukázusban, ahol az égbenyúló hófödte hegycsúcsok (az *Elbrusz* 5646 m, *Kazbek* 5200 m, *Ararát*, 5165 m) alatt, a 800-2800 m tengerszint feletti tájakon, kivált a déli oldalon, virul az örökzöld növényzet, dúsan terem a füge, a gesztenye, a mandula, a sáfrány, a gypot, a rizs, a tea, továbbá a csodálatos zamatú szőlő és a kajszibarack.

A *Kászpi-tó* és a *Fekete-tenger* közötti vidék nyugati részének neve az ókorban *Kolkhisz* volt, melyhez kapcsolódott *Lázika* (a mai Grúzia nyugati része), majd következett *Ibéria* vagy *Kartlia*, azaz Kelet-Grúzia, ettől északra *Mangrélia* és *Szvanéti*, ettől délre *Armenia*, délnyugatra, a mai *Azerbajdzsán* földje volt *Albania* és *Atropaténé* területe. (Ez utóbbi területnek a neve manapság Karabah, ahol élet-halál harc dúl az elcsatolt örmények és az azerik között!)

A magukat hajkoknak (uraknak) nevező örmények között már Krisztus keresztre feszítése után hamarosan téríteni kezdett *Bertalan* és *Tamás* apostol (mindketten rajta vannak a magyar Szent Koronán)! A történelmi hagyomány szerint Jézus kortársa, *Abgár* király súlyosan megbetegedett és nem tudták meggyógyítani. Ekkor Abgár levelet küldött Jézusnak, kérve, gyógyítsa meg őt. Jézus Tádé apostolt küldte el hozzá egy képmásával díszített kendővel s a király meggyógyult. Ekkor ő és népe, a legenda szerint, megkeresztelkedett. Utódai, *Szanatruk*, majd *III. Tiridátesz* is keresztény volt, sőt ez utóbbi király 301-ben (305-ben) a kereszténységet államvallássá tette, s ezzel létrejött a világ első keresztény állama, mégpedig úgy, hogy ragaszkodtak eredeti hitükhöz, megkülönböztetve magukat az ószövetségi zsidó hagyományoktól, íme, a legfőbb ok, amiért a környező birodalmak, *Róma*, *Bizánc* és *Irán* (Perzsia) már az ókorban az örmény keresztény királyság ellen fordultak. Arménia őskeresztény lakossága ugyanis minden áron ragaszkodott ősi egyházához, így nem ismerte el sem a bizánci pátriárka, sem a római pápa fennhatóságát, hanem - mindmáig - az *Ecsmiadzinban* székelő katolikosz pátriárka független egyházfőjük. Csodálatos szépségű és sajátos formájú templomaik - nem kevés része - a IV-V-VI-VII. században épültek fel.

Kr. sz. utáni 405-ben *Wardapet Meszrop* örmény püspök megalkotta a örmény (ún. Grabár) abc-t, s így az írásbeliség egyik jelentős központja jött létre itt, amelynek nagyszerű emlékeit őrzi a jereváni Matenadaran.

Az örmény történetírók: *Agathangelosz*, *Faustus Byzantinus*, *Parpeci Lázár*, *Elise Vardapes*, *Khoreni Mózes*, *Szebeosz*, *Mózes Daskhuranci* nemcsak azért jelentősek, mert Arménia V-VIII. századi történetének alapforrásai, hanem azért is, mert számos és fontos adatot jegyeztek fel a mi őstörténetünket is erősen érintő kaukázusi *Hunniáról*, azaz a kaukázusi hunokról. A kapocs azonban nemcsak itt lelhető fel, noha ez rendkívüli szenzációkat is hozhat, amint ezt a közelmúltban annyit emlegetett iszfaháni és krétai kódex örmény-grabár írással feljegyzett *hun nyelvemlékei* sejtetik, feltéve persze, hogy a forrás hiteles, hanem sokkal-sokkal régebbi korokban is.

A nyelvtudomány megállapítása szerint az örmény nyelv két-gyökerű. Mai formájában elsősorban indoeurópai (iráni típusú) nyelv, azonban alaprétege nem hajlító (flektáló), hanem ragozó (agglutináló) nyelv, mint a magyar is. Ezt a nyelvet az ókor egyik jelentős állama: Urartu (Nairi) hurri nevű népe beszélte a Kr.sz. előtti XII-IX. és VI. század között. Az asszír ékírás betűivel írt urartui szövegek tömege maradt fenn. Urartu adta egyébként az Ararát nevet s első királyuk Aramu pedig az Armenia elnevezést. Urartu kiterjedt a későbbi Nagy Örményország (Armenia maior) egészére, magában foglalva a Szevan, a Van és az Urmia-tó vidékét, a Tigris, az Eufrátesz és az Arax folyók forrásvidékét.

Legjelentősebb városai: Tuspa, Teisebani (Karmir Blur), Erebuni, Toprak-kala, etc. voltak. Bámulatos fejlettségű ország volt: fejlett bányászattal, öntözőcsatornás földműveléssel, ahol 1800 m magasságban virult a szőlő, készült a kiváló bor, feltártak 400 ezer literes bortárolót is. Lovaik, gabonájuk az ókor legmegbecsültebb áruai voltak.

A ragozó nyelvű hurrik nagy hatást gyakoroltak a szkítákra, ezért számunkra fontos terület Örményország őstörténete.

A Kr. sz. utáni IV-VI. századi hunok, akik a mai *Dagesztán*, *Csecsen* és *Ingus-föld* területén éltek, révén pedig még közvetlenebb a kapcsolat, hiszen az örmények és a georgiaiak terjesztették a kereszténységet a hunok, az onogur-bolgárok között. S ide kötődnek a szabírok-szavárdok is, amely azért jelentős, mert, amint ismeretes, a magyarokat régen szavárdoknak hívták.

A Kaukázussal minékünk, magyaroknak hosszú időn keresztül megmaradt a közvetlen kapcsolatunk, van forrásadatunk, amely elmondja, hogy a Kárpát-medencei Hungáriából még a X. században is állandó követjárás volt a Kaukázusba. De régészeti bizonyítékaink is vannak, hiszen a legkorábbi kerek-templomaink (a rotundáink) egy része biztosan kaukázusi örmény eredetű.

Ha nem is közvetlen vérségi alapon, történetileg mégis rokonnépnek lehet tekintenünk az örményeket. Szenvedés-történetük pedig kísértetiesen hasonló a miénkhez.

A történeti Magyarország területével csaknem azonos területű Nagy Örményországot is kegyetlenül szétdarabolták, csakhogy az örmények ellen már a Kr.sz. utáni században felléptek az akkori nagyhatalmak (első felosztása 387-ben volt), majd 1375-ben az önálló örmény állam végleg megszűnt. Ősi területei előbb perzsa, bizánci, majd arab, török és orosz megszállás alá kerültek. A törökök éppen a magyar állam ezredéves fennállásának parádés ünneplési éveiben (1894-1896) elindítják a török „végső megoldási” akciójukat, amely 1915-ben jutott a borzalmak csúcspontjára. Az ifjútörökök bő két évtized alatt a szó szoros értelmében, lemészároltak több, mint négymillió örményt, köztük 1915. április 24-én Konstantinápolyban, az összefogdosott 800 legfőbb örmény értelmiségit lefejezték és levágott fejüket gúlákban közszemlére tették.

Az örmény holokauszt legalább olyan borzalmas volt, mint a későbbiek. Ma a világban talán 7-8 millió örmény él, ebből 3,3 millió a 29 800 km²-nyire zsugorított Örmény Köztársaság területén, egy olyan országban, amelynek névadó szent hegye, az Ararát Törökországé és a határon átmenni nem lehet, legszebb fővárosa, Ani Törökországé, éppúgy, miként a mi koronázó városunk Pozsony Szlovákiáé. Amint minket is saját nemzetrészeink vesznek körül, ugyanígy van ez Arménia esetében is. S a magyar holokauszt is azonos elvek és megfontolások szerint folyt évszázadokon keresztül.

Valóban hajtsunk fejet a magyar Haza nagy örményeinek emléke előtt, s becsüljük meg e két nép barátságát!

*(A történész előadása elhangzott
az Aradi Vértanúinkra, Magyarörmény hőseinkre emlékezzünk
című rendezvényen 2005. október 4-én Budapesten
a Főpolgármesteri Hivatal dísztermében.)*

* * *

Jókai Mór

Egy nemzeti hadsereg

Mesemondás! Lehetett is az valaha!

Hogy egy kicsiny, elszigetelt országnak rokontalan nemzete valaha saját haderejével kilenc oldalról rárohánó támadás ellen védelmezte volna magát diadallal, dicsőséggel! Hogy ne bírt volna vele „egy” óriás! Hogy rá kellett volna ereszteni Európa másik kolosszát is, még azzal is megbirkózott, még akkor is saját magának kellett lefeküdnie, hogy rágázolhassanak! De hát hol vette volna ez a nemzet azt az ősmundabeli erőt, az újabb kornak e *Niebelungen*-énekéhez?

Elmondom, ahogy megértem. Egy véghetetlen jajkiáltás hangzott végig; az ország egyik bércfalától a másikig vetődött az vissza, s midőn másodszer visszatért, már nem volt jajkiáltás, hanem harci riadó! Megnépesült a kitűzött zászlók környéke.

A földműves elhagyta ekéjét, a tanuló elhagyta iskoláit, a családapa boldog tűzhelyét, és ment a zászlók alá.